

метафоризація, посилюються особистісні особливості в мові, знижується рівень культури мови.

В матеріалах статті утверджується, що сучасне розвиток публіцистики характеризується активним введенням в мовну тканину медіа-текстів термінів з різних областей науки, техніки, медицини, спорту, мистецтва. Обумовлено це тими змінами в економічному, суспільно-політичному, науковому процесі, які провокують появу нових слів, і як наслідок, вони починають функціонувати в мові ЗМІ. Як правило, використання того чи іншого терміна залежить від того, з якої області науки говориться в публіцистичному тексті.

Однак, далеко не завжди терміни виконують в мас-медійному тексті номінаційну функцію, все частіше їх використовують для надання публікаціям емоційного звучання.

В статті проаналізовано функціонування в херсонських інтернет-видаваннях термінологічних одиниць таких лексико-семантичних груп, як: спортивна, медична, художня. В кожній групі виділені свої тематичні мікрогрупи, встановлено, що термінологічна лексика виконує в публіцистичному тексті номінаційну функцію, але все частіше в мові ЗМІ вона детермінологізується і починає виконувати стилістично експресивну функцію, надаючи публікаціям певного колоритно-емоційного звучання.

Крім того, в статті звернено увагу і на використання професіоналізмів в мові ЗМІ, які наділені емоційною окраскою, і як наслідок, можуть порушувати мовні норми.

Ключові слова: стилістично марковані лексичні одиниці, термін, професіоналізм, емоційна окраска.

УДК 81'276.3

Світлана Климович,
Світлана Мартос
(Херсон)

АБРЕВІАЦІЯ ТА СЛОВОСКЛАДАННЯ ЯК СПОСОБИ ТВОРЕННЯ МОЛОДІЖНИХ СЛЕНГІЗМІВ

У статті проаналізовано аббревіацію і композицію як способи номінації в субмові молоді. Актуальність дослідження зумовлена відсутністю ґрунтовних праць, присвячених явищам і процесам словотворення жаргонно-сленгових страт. Автори зазначають, що субстандартна дериватологія має цілий спектр своїх особливостей, що властиві іншим складникам національної мови. Стверджено, що молодіжному сленгу притаманні явища аббревіації, коли статусу складноскорочених слів набувають загальноновживані слова, та деаббревіації – альтернативного, оригінального розшифрування аббревіатур, які вже зафіксовані в літературній мові. Особливістю студентського сленгу є творення складноскорочених слів від назв навчальних предметів, найменувань видів навчальної діяльності, назв студентів певних факультетів тощо. Певна частина літературних аббревіатур переосмислена в молодіжному сленгу, зокрема у шкільному жаргоні. Відзначено й таке своєрідне явище як розшифрування літер, якими позначені класи в школі. Доведено, що гумористична експресія виникає при зіткненні загальновідомого змісту аббревіатури і специфічного сленгового тлумачення. У статті досліджено особливості словоскладання як способу творення молодіжних сленгізмів. У молодіжному сленгу Херсона представлені тільки композити-іменники, інших частин мови не виявлено. Найбільшими за кількістю

складних слів є лексико-семантичні поля 'дискотека', 'частини тіла', 'найменування осіб', 'пийцтво'. Зафіксовано певну регулярну повторюваність іншомовного складника **-мен** і поодинокі випадки творення складних слів за допомогою запозичених компонентів **-бол**, **-бус**, **-бой**, а також звернено увагу на похідні від іменникових основ з негативною оцінкою для підсилення пейоративного значення. Наведено приклади утворень з немотивованими частинами, походження яких затемнене.

Ключові слова: молодіжний сленг, спосіб творення, аббревіація, основоскладання.

У сучасній українській мові помітним є поширення нелітературних елементів у всі сфери мовного буття, що в свою чергу викликає різні реакції в суспільстві. З одного боку, осуд і заперечення таких явищ, а з іншого боку – цікавість, бажання пізнати їхню природу, механізми і комунікативні можливості.

Наукові публікації останніх років засвідчують, що ситуація в українській лінгвістиці щодо вивчення жаргонно-сленгових систем змінюється: до наявних поодиноких розрізнених досліджень попередніх років долучено низку серйозних праць – від окремих невеличких статей до монографій і дисертацій. Ці праці виказують зростання кількості досліджень і формування в українській лінгвістиці особливої галузі – жаргонології. Однак ґрунтовних праць, присвячених процесам і явищам словотвору жаргонно-сленгових страт, його системності, немає. Це й зумовлює актуальність дослідження словотвірних процесів у молодіжному сленгу.

Словотвірні процеси у молодіжному сленгу протікають так само, як і в літературній мові, оскільки мовець об'єктивно спирається на базову мовну систему, включаючи загальновживану літературну лексику, і водночас колективний мовний розум постійно й неуклінно прагне до оновлення, до творчості, піддаючи «очудненню» різноманітні поняття й номінації на їх позначення.

Матеріал найменувань-похідних, виділених у молодіжному сленгу Херсона, дозволяє назвати низку особливостей словотворення в жаргонно-сленгових системах і кодифікованій літературній мові, однією з яких є твірна основа слова. Словотвір у літературній мові передбачає використання в ролі мотивуючого слова лексем цієї підсистеми мови. У жаргонному словотворі функцію твірного може виконувати не лише жаргонізм, але й слова інших мовних підсистем. Твірними для одиниць молодіжного сленгу виступають лексичні одиниці літературної мови, діалектні, іншомовні, розмовні й лайливі слова, а також сленгізми будь-яких соціальних груп, носії яких контактують з молодіжним соціумом. Метою нашої статті є виявлення особливостей аббревіації та словоскладання як способів творення молодіжних сленгізмів.

У сучасній українській лінгвістиці аббревіатури як предмет вивчення виділяються серед інших досліджень. Помітними у вітчизняному мовознавстві працями, присвяченими проблемам аббревіатур, є праці Н. Клименко, М. Сердюка, К. Троня, А. Нелюби. Інноваційні процеси в аббревіації, особливості їх адаптації стали предметом вивчення у працях О. Стишова, Б. Ажнюка, Г. Віняр та ін. Навколо цього явища, визначення його статусу і наслідків існування у мові точаться суперечки, що зводяться до таких проблем: 1) визначення статусу аббревіатур (частиномовний, слівний/неслівний); 2) чи належать аббревіатури й абпроцеси до явищ словотвірних; 3) ономасіологічні основи аббревіації: номінативні/називальні чи інші ознаки скорочень; 4) що із мовних скорочень варто зараховувати до аббревіатур і класифікаційні ознаки аббревіатур; 5) доцільність аббревіатур, стилістичний і культуромовний аспекти тощо.

У контексті названих проблем сформувалися й сучасні напрямки дослідження аббревіації в українській лінгвістиці: структурні і класифікаційні ознаки аббревіатур; стилістичні, культуромовні особливості аббревіатур (аббревіатури у ЗМІ, аббревіатури в науковій термінології); аббревіатури у словотвірних процесах (відаббревіатурні похідні, відаббревіатурні словотворчі засоби і морфемні елементи); принатурення аббревіатур у мові (фонетичні, граматичні) тощо.

На жаль, в українській лінгвістиці немає системних праць, присвячених вивченню відабrevіатурних похідних у жаргонно-сленгових системах. Виняток становить стаття Т. Ілика [3], у якій автор досліджує роль абrevіатур у творенні комп'ютерного сленгу (предметом стали як самі абrevіатури, так і відабrevіатурні похідні – зі зміною семантики і без зміни семантики в похідному).

Молодь любить звертатися до абrevіатур: і створювати їх, і розшифровувати вже наявні, причому, за нашими спостереженнями, у молодіжному сленгу Херсона останнє переважає. На жаль, серед утворень цієї групи більшість становлять відверті непристойності, обценізви, що не є жаргонізмами за суттю, тому аналізувати їх не будемо.

Поширене в молодіжному сленгу альтернативне, оригінальне розшифрування абrevіатур, які вже зафіксовані в літературній мові, – деабrevіація. Емоція гумористичного виникає при зіткненні загальновідомого змісту абrevіатури і специфічного сленгового тлумачення, вони вироблені цілком свідомо й межують із грою слів, напр.: ДК 'дім культури' → *дика конюшня*; КПЗ 'кімната попереднього затримання' → *кімната приємних запахів* ('туалет'); ПМК 'пересувна механізована колона' → *поки мати кормить*; КСП 'клуб самодіяльної пісні' → *кабінет стратегічного призначення* ('туалет'); ХДУ 'Херсонський державний університет' → *хотів дістати учителя* (можлива мотивація: у минулому ХДУ — педагогічний ВНЗ); ПК 'персональний комп'ютер' → *повний кайф*; НЕП 'нова економічна політика' → *наведення елементарного порядку*; ПТУ 'професійно-технічне училище' → *поможі тупому учитися*; СПТУ 'спеціальне професійно-технічне училище' → *сільський притулок тупих учнів*. Останні два приклади виявлені під час анкетування студентської молоді м. Херсона, вони демонструють зневажливе ставлення до учнів професійно-технічних училищ, а також до сільської молоді: міська студентська молодь вважає їх нижчими за соціальним статусом.

У молодіжному сленгу спостерігаємо також явище абrevіації: статусу складноскорочених слів набувають загальноживані слова. Це збігається з тенденцією розшифрування абrevіатур у татуюванні злочинців (напр., ЖУК – *желаю удачных краж*, ЗУБР – *злые урки берегут рабов*). Зафіксовані такі приклади подібного «розшифрування» слів: *морг* → *місце остаточної реєстрації громадян*; *ідіот* → *ідеальний друг і офігенний товариш*; *лох* → *лучший отличник Херсона*. Останні два приклади з анкетування херсонських школярів. Звертає увагу певна несумісність розшифрування цих лексем. На нашу думку, семантика *лох* виходить із загальних сленгових пейоративних значень цієї лексеми й відображає ставлення школярів до відмінників. Абrevіатура *ідіот*, швидше за все, зумовлена бажанням підлітків погратися словом, виявити власну оригінальну мовотворчість, «блиснути» слівцем перед однолітками.

Певна частина літературних абrevіатур переосмислена у молодіжному сленгу, зокрема у шкільному жаргоні, який є складником молодіжного сленгу, напр.: КДБ 'комітет державної безпеки' → 'кабінет директора школи' (+ метафоризація); ДНК 'домінонуклеїнова кислота' → 'вчитель біології' (+ метонімія).

Необхідно відзначити й таке своєрідне явище у шкільному жаргоні, як розшифрування літер, якими позначені класи в школі – «А», «Б» і т.п. За нашими спостереженнями, навіть у межах однієї школи можуть співіснувати кілька подібних одиниць, переважають жаргонні пейоративні лексеми, напр.: *алкаші*, *альоші*, *бухарики*, *вальтонуті*, *гальмовані*, *гомики*, *децели*, *додіки* тощо.

Студентський сленг є невід'ємним складником молодіжного сленгу. У субмові студентів Херсона абrevіатури утворені від назв навчальних предметів: *дума* 'ділова українська мова' (паронімія); *жабаде* 'безпека життєдіяльності' (БЖД, зближення з *жаба давить*); *патаан* 'патологічна анатомія'; *матан* 'математичний аналіз'; *фізра* 'фізіологія рослин'; *фізра* 'фізкультура'; *фізрослуха* 'фізіологія рослин' (+ сленговий суфікс *-ух(а)*); найменувань видів навчальної діяльності: *кекеер* 'кваліфікаційна контрольна робота'; *кекезе* 'кваліфікаційне контрольне завдання'; назв студентів певних факультетів: *фіфа* 'студентка

факультету іноземної філології (ФІФ)', *фуфа* 'студентка факультету української філології (ФУФ)'.

Одним із способів творення елементів українського молодіжного сленгу є словоскладання, у результаті якого утворюються складні слова, поєднуючи дві або більше основи в єдине слово. У молодіжному сленгу Херсона представлене тільки словоскладання іменників, інших частин мови не виявлено. Найбільшими за кількістю складних слів є лексико-семантичні поля 'дискотека', 'частини тіла', 'найменування осіб', 'пияцтво'.

Мовотворчість херсонської молоді найбільше виявилася у творенні складних слів на позначення дискотеки (11 сленгізмів), що зумовлено актуальністю її в молодіжному середовищі. Ці слова поділяємо на три групи: 1) частина *диско* + дієслівні основи: *дискокрутка* ← *крутити*; *дископляски* ← *плясати* (вплив російської мови); *дискотопталки* ← *топтати*, *дискодригалка* ← *дригати*; 2) заміна першої частини + компонент *тека*: *бокотека* ← *бік*; *бикотека* ← *бик* (жаргонне *бик* 'хлопець з села'); 3) заміна обох частин: *гамнодавка* ← *гамно давити*; *костетруска* ← *кістками трусити*; *костітряска* ← *кістками трясти*; *булкотруска* ← *булками трясти*. Наведені приклади яскраво демонструють словотвірну й фонетичну варіативність молодіжного сленгу.

За кількістю зафіксованих одиниць другою є група складних слів на позначення частини тіла 'рот' (5 лексем). Перша частина цих іменників називає об'єкт дії (харчові продукти *борщ*, *хліб*, *пиріжок*), а друга є віддієслівним номеном зі значенням процесу споживання їжі: *борщохльобальник* ← *борщ хльобати*; *пирожкожувальник*, *пирожкожуватель* ← *пиріжок жувати*; *пирожкохавальник* ← *пиріжок хавати* (жаргонне *хавати* 'їсти, споживати їжу'); *хліботоптальник* ← *хліб топтати*.

Аналогічний склад (об'єкт–діяч) мають утворення зі значенням 'наркоман': *макоїд* ← *мак їсти*; *планокур* ← *план курити* (план 'цигарка з гашишем').

Свідомість молоді сприймає пиятику, розпиття алкогольних напоїв як азартну гру. Іншомовний афіксоїд **-бол** творить складний іменник *бутильбол*. Засобом суфіксації (**-іст**) аналогічно до кодифікованої літературної мови утворені похідні на позначення діяча: *літерболіст*, *спиртболіст* 'алкоголік'. Паронімічна заміна частини *спорт* на *спирт* сприяла появі у молодіжному сленгу Херсона нового сленгізму *спиртсмен* 'алкоголік'. Уживаний переважно щодо виміру алкогольних напоїв сленгізм *грамомір* 'склянка' утворений поєднанням літературних *грам* + *міряти*.

Певну регулярну повторюваність у молодіжному сленгу виявляє англomовний компонент **-мен**. Якщо сленгізми *спиртсмен* 'алкоголік' і *паркмен* 'онаніст' (*парк* мотивована тим, що улюбленим місцем «діяльності» онаністів є парки, сквери) позначають осіб чоловічої статі, то шкільне *завучмен* 'завуч' уживане й щодо жінки.

Зафіксовані поодинокі випадки творення складних слів за допомогою інших запозичених компонентів, які подано в словниках як жаргонні, напр.: *топтобус* 'йти пішки' ← *топтати* (*йти*) + *бус* (*бус* 'автобус'); *трахобой* 'чоловік/хлопець з великою сексуальною потенцією' ← *трахати* + *бой* (жаргонне *трахати* 'здійснювати статевий акт з кимсь'; *бой* 'юнак, хлопець'). Щодо останнього прикладу, то зауважимо, що корінь *трах-* виявляє продуктивність у молодіжному сленгу на позначення 'секс, статевий акт'.

З метою підсилення пейоративного значення в молодіжному сленгу Херсона утворені складні слова поєднанням двох іменників, які вже мають негативну оцінку, напр.: *децедебіл* 'дурна людина' ← *децел* + *дебіл*; *бикобаран* 'некмітлива людина' ← *бик* + *баран*. Перша частина наведених сленгізмів – жаргонні основи, друга – літературні. Цікавим прикладом є поєднання в одне слово жаргонізму *жлоб* ('обмежена людина, часто великого зросту') і старослов'янізму *град*, який зберіг відтінок урочистості й належить до книжних слів — *жлобоград* 'обмежена людина'.

Заміна частини літературної одиниці *босоніжки* сприяла появі нової одиниці молодіжного сленгу *босолапки* (*ніжки* → *лапки*). Виявлена в матеріалах анкет лексема *клешанogi* 'криві ноги', на нашу думку, мотивована приєднанням до *ноги* фонетичного

варіанта *кльош* (*кльош* 'особливий крій спідниці, штанів з розширенням донизу або одяг такого крою'), що й зумовлює появу семи 'криві'.

Наведемо також низку прикладів, коли походження однієї з частин затемнене: *секрестонка* 'секретарка' (пор.: *секретутка* 'молода, гарна секретарка' за аналогією до *проститутка*; можливо, у молодіжному сленгу Херсона складником є *стонка*); *цикодригалка* 'дискотека' (*дригалка* 'дискотека', а *цики-цики* вислів із пісні білоруської групи «Ляпіс Трубецькой»); *лохобом* 'обмежена людина' (*лох* 'тюхтій, роззява; некмітлива людина' і *лоходром* 'місце, де шахраї обдурюють довірливих людей'; можлива заміна частини **-дром** на **-бом**). Що означають немотивовані частини наведених слів, важко пояснити, можемо лише зробити припущення.

Отже, міська молодь любить і створювати аббревіатури, і розшифровувати вже існуючі. Особливістю аббревіації молодіжного сленгу є те, що статусу складноскорочених слів набувають загальновживані слова. Поширене в молодіжному сленгу Херсона альтернативне, оригінальне розшифрування існуючих у літературній мові аббревіатур – деаббревіація. Гумористична експресія виникає при зіткненні загальновідомого змісту аббревіатури і специфічного сленгового тлумачення. У структурі молодіжного сленгу Херсона широко представлене словоскладання іменників, інших частин мови нами не виявлено. Найбільшими за кількістю складних слів є лексико-семантичні поля 'дискотека', 'частини тіла', 'найменування осіб', 'пияцтво'. Зібрані в м. Херсоні молодіжні складні сленгізми не підтверджують висновок про те, що звичайно словоскладання в цій підсистемі мови сполучене з суфіксацією [3, с. 16].

ЛІТЕРАТУРА

1. Віняр Г.М. Закономірності оформлення новотворів способом аббревіації / Г.М. Віняр // На ниві української філології. – Дніпропетровськ, 2003. – С. 110–120.
2. Зайковская Т.В. Пути пополнения лексического состава современного русского молодежного жаргона: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01/ Ин-т рус. яз. РАН. – М., 1993. – 20 с.
3. Ілик Т. Аббревіатури та похідні від них у комп'ютерному слензі / Т. Ілик // Лінгвістичні студії: Зб. наук. праць. – Вип. 11. – Ч. 2. – Донецьк, 2003. – С. 388–394.
4. Клименко Н.Ф. Осново- і словоскладання у процесах номінації сучасної української мови / Н.Ф. Клименко // Українська мова. – 2003. – № 3-4. – С.83–107.
5. Миколенко Т. Механізм формування сленгу / Т. Миколенко // Наук. записки Тернопіл. нац. пед. ун-ту ім. В.Гнатюка. Серія: Мовознавство. – Тернопіль, 2004. – Вип. 2(12). – С. 40–47.
6. Мосенкіс Ю.Л. Стан і перспективи дослідження українського молодіжного сленгу / Ю. Мосенкіс // *Alya Universitatis Palackianae Olomouensis. Facultas Philosophica. Philologica* 82. *Ucrainica I. Současná ukrajinistika: Problémy jazyka, literatury a kultury*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. – S. 100-102.
7. Нелюба А. Номінативно-словотвірні можливості аббревіатур / А. Нелюба // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. – Харків, 2004. – Т.10. – С.233–241.
8. Пиркало С. Етимологічна і словотворча маркованість сучасного українського молодіжного сленгу / С. Пиркало // Проблеми зіставної семантики. – К.: Київ. держ. лінгв. ун-т, 2001. – Вип. 5. – С. 186–189.
9. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови / Л. Ставицька. – К.: Критика, 2005. – 464 с.

Svitlana Klymovych,
Svitlana Martos

ABBREVIATION AND COMPOUNDING AS A MEANS OF YOUTH SLANGISMS FORMATION

The article deals with the analysis of abbreviation and composition as a means of naming in sublanguage of the young people. The topicality of the study is due to the lack of solid works examining the phenomena and processes of jargon and slang strata word formation. The authors note that substandard derivatology has a range of features being characteristic of the other national language components. It has been argued that the phenomenon of abbreviation is distinctive for

youth slang, when commonly used words acquire the status of compound words, and deabbreviation – an alternative, original deciphering of abbreviations, which are already recorded in the literary language. The peculiarity of student slang is formation of compound words from the names of educational subjects, the names of types of educational activities, the names of students of certain faculties, etc. A certain part of the literary abbreviations is redefined in the youth slang, in particular in school jargon. Such a peculiar phenomenon as decoding letters marking classes in school is also mentioned. It is proved that humorous expression arises during confrontation between the well-known abbreviation meaning and specific slang interpretation. The article studies the features of compounding as a means of youth slangisms formation. In the youth slang of Kherson only composite nouns are presented, the other parts of speech are not found. The largest in number of complex words are lexical and semantic fields 'disco', 'parts of the body', 'human naming', 'drunkenness'. A certain regular repetition of the foreign-language component -man and some rare cases of complex word formation with the borrowed components -ball, -bus, -boy have been observed. Attention is paid to derivatives from the noun stems with a negative assessment to enhance the pejorative meaning. Examples of formed units with unmotivated parts whose origin is obscured are given.

Key words: youth slang, means of word formation, abbreviation, stem composition.

Светлана Климович,
Светлана Мартос

АББРЕВИАЦИЯ И СЛОВОСЛОЖЕНИЕ КАК СПОСОБЫ СОЗДАНИЯ МОЛОДЁЖНЫХ СЛЕНГИЗМОВ

В статье проанализировано аббревиацию и композицию как способы номинации в субъязыке молодёжи. Актуальность исследования обусловлена отсутствием фундаментальных работ, посвященных явлениям и процессам словообразования жаргонно-сленговых систем. Авторы отмечают, что субстандартная дериватология имеет целый спектр своих особенностей, которые присущи другим составляющим национального языка. Утверждено, что молодежному сленгу присущи явления аббревиации, когда статус сложносокращенных слов приобретают общеупотребительные слова, и деаббревиации – альтернативной, оригинальной расшифровки аббревиатур, которые уже зафиксированы в литературном языке. Особенностью студенческого сленга является создание сложносокращенных слов от названий учебных предметов, наименований видов учебной деятельности, названий студентов определенных факультетов и тому подобное. Определенная часть литературных аббревиатур переосмыслена в молодежном сленге, в частности в школьном жаргоне. Отмечено и такое своеобразное явление как расшифровка букв, которыми обозначены классы в школе. Доказано, что юмористическая экспрессия возникает при столкновении общеизвестного содержания аббревиатуры и специфического сленгового толкования. В статье исследованы особенности словосложения как способа создания молодежных сленгизмов. В молодежном сленге Херсона представлены только композиты-существительные, других частей речи не выявлено. Крупнейшими по количеству сложных слов является лексико-семантические поля "дискотека", "части тела", "наименование лиц", "пьянство". Зафиксировано определенную регулярную повторяемость иноязычного компонента -мен и единичные случаи создания сложных слов с помощью заимствованных компонентов -бол, -бус, -бой, а также обращено внимание на производные от именных основ с негативной оценкой для усиления пейоративного значения. Приведены примеры образований с немотивированными частями, происхождение которых затемнено.

Ключевые слова: молодежный сленг, способ образования, аббревиация, основосложение.